

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра кримінального права**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор НАВС
полковник поліції

Станіслав ГУСАРЄВ

____._____.2021

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ**

Статус дисципліни – вибіркова

Рівень вищої освіти – другий

Ступінь вищої освіти – магістр

Галузь знань – право (08)

Спеціальність – право (081)

Освітня програма – керівники та професіонали у галузі правознавства

Форми здобуття вищої освіти – денна/заочна

Мова навчання – українська

Форма підсумкового контролю – залік

Київ – 2021 рік

Розробники:

Процюк О.В. – професор кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук,
доцент;

Павловська А.А. – доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук,
доцент;

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри кримінального права
Протокол від _____.202__ року, протокол № ____.

Завідувач кафедри _____

Олена МАТЮШЕНКО

Схвалено науково-методичною радою НАВС

Протокол від _____ 2021 року, протокол № ____

Голова науково-методичної ради _____

Станіслав ГУСАРЄВ

1. Загальні відомості про навчальну дисципліну

Предметом вивчення навчальної дисципліни є управлінські відносини, що складаються у сфері організації та здійснення працівниками Національної поліції правозастосовної діяльності, відносини, що виникають під час кваліфікації кримінальних правопорушень, підвідомчих Національній поліції, їх документування, притягнення правопорушників до відповідальності, а також форми, методи та особливості їх кримінально-юрисдикційної діяльності. Вивчення даної дисципліни спрямоване на поглиблення і розширення теоретичних знань, удосконалення практичних умінь і навиків, необхідних для найбільш ефективного виконання покладених на Національну поліцію завдань у сфері правозастосування.

Мета й завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Правозастосування» є набуття слухачами компетенцій, знань, умінь і навиків для здійснення професійної діяльності за спеціальністю, закріплення, розширення та поглиблення слухачами знань з теоретичних проблем Загальної та Особливої частин кримінального права; з'ясування спірних питань щодо кваліфікації кримінальних правопорушень; формування умінь і навиків самостійного аналізу законодавчих норм, тлумачення кримінального закону та положень постанов Пленуму Верховного Суду України; поглиблення навичок відмежування кримінальних від суміжних правопорушень, а також оволодіння методикою кваліфікації кримінальних проступків, підвідомчих Національній поліції. Вказані знання, уміння та навички складають фундамент базової підготовки правоохоронців (юристів), і є запорукою успішного виконання поставлених перед ними завдань у сфері правозастосовної діяльності.

Основними завданнями навчальної дисципліни «Правозастосування» є: навчання слухачів правильному орієнтуванню в діючому кримінальному законодавстві; оволодіння основними науково-теоретичними категоріями навчальної дисципліни та її понятійно-категоріальним апаратом; набуття вміння застосовувати норми кримінального права при кваліфікації кримінальних правопорушень; засвоєння слухачами алгоритму та основних правил кваліфікації кримінальних правопорушень; оволодіння слухачами уміннями та навичками самостійного аналізу законодавчих норм і життєвих ситуацій, швидкого та оперативного прийняття управлінських і процесуальних рішень, а також впровадження цих знань, умінь і навиків у повсякденну діяльність Національної поліції з метою підвищення ефективності організації боротьби з правопорушеннями.

Вивчення курсу повинно сприяти вихованню у слухачів поважного ставлення до закону як важливого засобу захисту людини, її прав, свобод і законних інтересів, інтересів суспільства і держави від кримінально-протиправних посягань;

Пререквізити: «Кримінальне право. Загальна частина», «Кримінальне право. Особлива частина», «Особливості кваліфікації окремих видів кримінальних правопорушень»

Постреквізити: «Кваліфікація кримінальних правопорушень при конкуренції кримінально-правових норм», «Кримінально-правова юрисдикційна діяльність», «Сучасні аспекти кримінального права».

Перелік компетентностей відповідно до освітньої програми:

Інтегральна компетентність:

– Здатність розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері права.

Загальні компетентності:

– ЗК3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

– ЗК4. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

– ЗК7. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

– ФК6. Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію.

– ФК7. Здатність застосовувати знання та розуміння основних засад (принципів) та процедур судочинства в Україні.

– ФК10. Здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння практики їх застосування.

Програмні результати навчання:

– ПРН11. Використовувати передові знання і методики у процесі правотворення та правозастосування інститутів публічного та приватного права і кримінальної юстиції.

– ПРН15. Мати практичні навички розв'язання проблем, пов'язаних з реалізацією процесуальних функцій суб'єктів правозастосування.

– ПРН17. Інтегрувати необхідні знання та розв'язувати складні задачі правозастосування у різних сферах професійної діяльності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

– поняття та основні завдання кримінальної відповідальності;

– методи якісного, повного, об'єктивного, всебічного та у встановлені законом строки розкриття та розслідування кримінальних правопорушень;

– особливості використання положень нормативно-правових документів в своїй діяльності;

– судову практику та правила кваліфікації окремих кримінальних правопорушень;

– тенденції подальшого розвитку суспільних відносин у сфері кримінально-юрисдикційної діяльності Національної поліції, а також напрями її удосконалення;

– проблемні питання курсу та формування шляхів їх подолання.

– міжнародні стандарти прав людини;

– предметну область та розуміння професійної діяльності;

вміти:

- вільно орієнтуватись у системі нормативно-правових актів, які регулюють правозастосовну діяльність Національної поліції, а також визначають компетенцію та межі повноважень Національної поліції у цій сфері;
- відтворювати основні поняття та категорії, що відображають сутність та зміст правозастосовної діяльності Національній поліції, розрізняти та аналізувати її різні форми й напрями;
- правильно тлумачити норми кримінального законодавства та застосовувати їх в процесі кваліфікації кримінальних правопорушень;
- вживати необхідних заходів з метою розкриття кримінальних правопорушень, встановлення, затримання і викриття всіх осіб, причетних до їх вчинення, відшкодування завданих збитків;
- встановлювати причини і умови, які сприяли вчиненню кримінальних правопорушень, та вжиття заходів щодо їх усунення;
- розмежовувати кримінальні правопорушення від суміжних правопорушень;
- на основі здобутих знань визначати найбільш оптимальні шляхи удосконалення кримінального -процесуального законодавства України та діяльності працівників Національної поліції з його застосування; переосмислювати наявні знання стосовно нових фактів; адаптувати раніше отриманий досвід до змінних умов та нестандартних ситуацій; варіативно розв'язувати професійні завдання;
- застосовувати теоретичні знання з реалізації різних видів правозастосовної діяльності Національної поліції на практиці;
- знаходити шляхи розв'язання нетипових задач, що виникають під час виявлення працівником Національної поліції кримінальних правопорушень, їх документування та спілкування з громадянами і правопорушниками;
- використовувати засвоєні знання для розв'язання типових ситуацій, що виникають під час професійної діяльності працівників Національної поліції;
- аналізувати конкретні випадки з практики діяльності працівників Національної поліції, а також змодельовані ситуації, приймати необхідні процесуальні та управлінські рішення, а також їх обґрунтовувати.
- застосовувати набуті знання у професійній діяльності.

2. Структура навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни			
	денна форма здобуття вищої освіти		заочна форма здобуття вищої освіти	
	д/б	ксф	д/б	ксф
Кількість кредитів ECTS – 3	Рік підготовки			
	1-й	1-й	-	1-й
	Семестр			
	2-й	2-й	-	2-й
	Лекції			
	6 год.	6 год.	-	6 год.
	Семінарські			

Загальна кількість годин – 90	12 год.	12 год.	-	12 год.
	Практичні			
	12 год.	12 год.	-	12 год.
	Самостійна робота			
	60 год.	60 год.	-	60 год.
	Вид контролю залік			

3. Тематичний план (д/б)

Назви тем	Кількість годин									
	денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	п	сем	с.р.		л	п	сем	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Тема 1. Інститут співучасті в кримінальному праві.	14	-	2	2	10	14		2	2	10
Тема 2. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння	14	-	2	2	10	14		2	2	10
Тема 3. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я, статевої свободи та статевої недоторканості особи	16	2	2	2	10	16	2	2	2	10
Тема 4. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень проти власності	16	2	2	2	10	16	2	2	2	10

Тема 5. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг	16	2	2	2	10	16	2	2	2	10
Тема 6. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади та проти правосуддя	14	-	2	2	10	14		2	2	10
Усього годин	90	6	12	12	60	90	6	12	12	60

4. Плани навчальних занять за видами

Тема 1. Інститут співучасті в кримінальному праві.

семінарське заняття – 2 години
практичне заняття – 2 годин

1. Поняття співучасті у кримінальному правопорушенні. Об'єктивні і суб'єктивні ознаки співучасті.

2. Види співучасників.

3. Форми співучасті. Поняття, ознаки, значення.

4. Спеціальні питання відповідальності співучасників.

Завдання для практичного заняття

Задача 1

Студенти політехнічного університету В., С. та Р. домовились про викрадення грошових коштів з рахунків громадян. З цією метою В. та Р. познайомилися з працівниками банків К. і Ч., які надавали інформацію про номери рахунків вкладників банку, а С., користуючись своїми знаннями у сфері комп'ютерних технологій, переводив гроші з цих рахунків на свій та своїх друзів. Отримані таким шляхом грошові кошти друзі витрачали на власні потреби.

Які ознаки співучасті характеризують кримінальну караність діяльність?

Задача 2

Засуджені за крадіжки Б. та В., відбуваючи покарання в кримінально-виконавчій установі, домовились в майбутньому продовжити цей вид протиправної діяльності. Після звільнення вони вчинили разом більше десяти квартирних крадіжок. Відкриваючи відмичками вхідні двері, Б. з В. проникали в помешкання громадян,

звідки викрадали гроші, коштовності та цінні речі.

Яка форма співучасті зазначена в задачі?

Задача 3

В. запропонував неповнолітнім К. та І. вчинити з магазину крадіжку відеоапаратури. Під'їхавши вночі до магазину, В. залишився на вулиці біля автомобілю, а К. з І. розбили скло на вікні, проникли в приміщення магазину, звідки винесли дві відеокамери та десять мобільних телефонів і віддали їх В. Останній викрадене продав на радіоринку за три тисячі грн., і через декілька днів віддав К. з І. по триста грн. На питання К. та І., чому така невелика сума, В. відповів, що це вся виручка і її він нібито розділив порівну.

Дати кримінально-правову характеристику дій В., К. та І.

Задача 4

М., знаючи, що його знайомі П. та О. займаються викраденням автомобілів, при зустрічі пообіцяв, що придбає у них автомобіль «Лексус». П. та О. відповіли, що можуть допомогти. Через тиждень П. зателефонував М. і запропонував подивитись автомобіль цієї марки.

Вказати у діях зазначених осіб присутня причетність чи співучасть у кримінальному правопорушенні?

Задача 5

Ф., бажаючи стати одноособовим власником фірми, вирішив позбутися двох своїх партнерів по бізнесу. Він зустрівся зі своїм знайомим К., керівником охоронної фірми, якому розповів про свої наміри. Той пообіцяв допомогти за грошову винагороду у розмірі 40 тис. умовних одиниць. Ф. віддав К. обумовлену суму грошей, а також передав останньому фотографії своїх партнерів, розповів про їх звички, графік роботи.

Наступного дня К. викликав до себе в кабінет двох своїх підлеглих В. та С. і доручив їм вчинити вбивство. Віддаючи фотографії майбутніх жертв, К. сказав, що результату він чекає протягом тижня, а місце і спосіб вони оберуть на власний розсуд. В. і С. встановили вибуховий пристрій в службовий автомобіль фірми. В результаті вибуху загинули обидва партнери Ф., водій фірми та випадковий прохожий.

Визначити роль кожного із співучасників у вчиненні кримінального правопорушення.

Задача 6

Д., О. та Р. з метою вчинення крадіжки проникли через вікно до квартири громадянки М. Коли вони виходили з помешкання з викраденими речами, до приміщення зайшла 70-річна господиня. Д. миттєво вихопив з кишені ножа і вдарив жінку в живіт, яка від отриманого поранення померла на місці.

Визначте відповідальність кожного із співучасників.

Задача 7

Б. домовився з громадянином іноземної держави П. про збут в Україні

наркотичних засобів. Д. отримав від П. 40 г. героїну, який передав студентам технікуму К., В. та А. для подальшого збуту наркотичний засіб. Останні, розділивши героїн на окремі дози, реалізовували його студентам навчальних закладів міста.

Визначити ознаки та форму співучасті.

Задача 8

Л. запропонувала раніше судимому за розбій У. вчинити викрадення коштовностей із квартири її колеги по роботі Ф. У. разом з Л. прийшли до квартири Ф. Л. натиснула на дзвінок, а У. сховався. Коли Ф. відчинила двері, У. заскочив у квартиру, а Л. залишилася у під'їзді будинку. У. декілька разів вдарив Ф. по голові кастетом, потім, долаючи опір, згвалтував її і, взявши з квартири гроші та коштовності, залишив помешкання. У. про те, що заподіяв тілесні ушкодження Ф. та згвалтував її, Л. нічого не розповів. Ф. із-за удару по голові втратила велику кількість крові і як наслідок померла через годину.

Чи мав місце ексцес виконавця?

Задача 9

Б., маючи намір викрасти з приміщення фірми комп'ютер та ксерокс, попросив свого знайомого С. поїхати до будівлі фірми, а потім відвести разом з технікою до нього на дачу. Опівночі вони поїхали до приміщення фірми, але С. відмовився йти разом з Б., щоб вчинити крадіжку, сказав, що він буде чекати в авто. Б. виніс техніку і разом з С. вони завантажили викрадене до салону автомобіля. Б. з виручених від продажу техніки грошей розрахувався з С. за бензин.

Чи вчинено кримінальне правопорушення у співучасті?

Якщо так, то визначте види співучасників.

Задача 10

Ж. домовилася з раніше судимим Г., що останній вб'є її чоловіка. Вони визначили суму грошей за це. Половину грошей Ж. заплатила зразу, а половину – після вчинення кримінального правопорушення. Г. перестрів чоловіка Ж. в під'їзді будинку і пострілом у голову вбив його.

Чи являється Ж. організатором кримінального правопорушення?

Тема 2. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння

семінарське заняття – 2 години

практичне заняття – 2 годин

1. Поняття та види обставин, які виключають кримінальну протиправність діяння.
2. Поняття необхідної оборони й умови її правомірності.
3. Уявна оборона. Відповідальність за шкоду, заподіяну в стані уявної оборони.
4. Затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Підстави, ознаки й умови правомірного затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення та заподіяння йому шкоди.

5. Поняття крайньої необхідності, її ознаки та підстави виникнення.

6. Фізичний або психічний примус як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння

7. Виконання наказу чи розпорядження.

Завдання для практичного заняття

Задача 1

Н. було притягнуто до кримінальної відповідальності за ст. 128 КК України – за нанесення тяжкого тілесного ушкодження У.

Останній був свідком групового нападу на Н. та непричетний до нападу. Шкоду здоров'ю У. з боку Н. під час необхідної оборони від групового нападу було заподіяно випадково.

Чи підлягає Н. кримінальній відповідальності?

Чи не порушено вимоги ч.3 ст. 27 Конституції України та ст.36 КК України?

Задача 2

Потерпілому А. вдалось заволодіти під час боротьби з нападаючими Б., І., М. фінським ножом нападників. Злякавшись цього факту останні відступили, але А. не усвідомлюючи, що посягання на нього закінчилось, наніс одному з нападаючих, ножом, тяжкі тілесні ушкодження.

Чи є в діях А. так звана запізніла оборона?

Чи буде А. нести кримінальну відповідальність за заподіяну шкоду?

Задача 3

Р., помітивши, що у нього з двору зникають будівельні матеріали, замінував їх толовою шашкою. Коли злодій знову намагався їх викрасти, відбувся вибух. Внаслідок чого З. було заподіяно тяжкі тілесні ушкодження.

Чи буде Р. нести кримінальну відповідальність за заподіяну шкоду?

Чи утворюють стан необхідної оборони дії, спрямовані на припинення правопорушення, яке хоч формально і містить ознаки кримінального правопорушення, але через малозначність не становить суспільної небезпеки ?

Задача 4

Пізно ввечері повертаючись до дому Я. почув жіночий крик про допомогу. Спустившись в підземний перехід він побачив що з жінки особа, яка вчиняє кримінальне правопорушення знімає шубу та вимагає віддати золоті прикраси. На вимогу Я. припинити кримінальне правопорушення останній витягнувши з кишені ніж кинувся на нього. Я. не розгубився і збив особи, яка вчинила кримінальне правопорушення з ніг. Падаючи особа, яка вчиняє кримінальне правопорушення ударився головою об бордюр та помер.

Чи мав право Я. завдати удар?

Чи є в діях Я. перевищення меж необхідної оборони?

Задача 5

Ж., побачивши, що до нього в квартиру проник через вікно особа, яка вчиняє кримінальне правопорушення, зайшов до своєї квартири та заподіяв йому умисно середньої тяжкості тілесне ушкодження. Особа, яка вчиняє кримінальне правопорушення не робив спроби чинити фізичний опір.

Ж. усвідомлював наявність можливості відвернути чи припинити посягання із заподіянням явно меншої фізичної шкоди особі, що вчинила кримінальне правопорушення.

Чи є в діях Ж. перевищення меж необхідної оборони?

Задача 6

Раніше засуджений Ф., намагаючись проникнути у житло П., масою свого тіла вибив двері будинку. Для відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло, П. вистрілив у Ф. Останній помер на місці події.

Проаналізуйте цю ситуацію.

Чи буде П. нести кримінальну відповідальність за вбивство Ф. ?

Задача 7

З метою розважитися друзі О. вирішили його налякати. Маючи ключі від його квартири, вони одягли на обличчя маски, та підійшовши до сплячого О. почали, жартуючи бити його бейсбольною битою. О., вважаючи що його життя знаходиться під загрозою, вибив біту з рук потерпілого та наніс (своїм друзям) тяжкі тілесні ушкодження.

Чи буде О. нести кримінальну відповідальність за тяжкі тілесні ушкодження?

Задача 8

Працівники патрульної поліції Т. та З. під час несення служби по охороні громадського порядку, проходячи повз ювелірний магазин, побачили що його вітрина розбита, а з отвору виходить Н. з сумкою в руках.

Т. та З. наказали йому зупинитись. Н., намагаючись уникнути затримання почав тікати. Переслідуючи Н., працівники патрульної поліції усвідомлюючи що не можуть наздогнати останнього, та вважаючи що він вчинив кримінальне правопорушення, застосували зброю. Н. було поранено. Після обшуку в його сумці були виявлені шматок хліба та недопита пляшка горілки. Н. пояснив, що він вирішив сховатися від дощу в магазині, вітрина якого була розбита. Втікав від працівників поліції тому що боявся, що його можуть запідозрити у вчиненні крадіжки.

Проаналізуйте дії працівників патрульної поліції Т. та З.

Задача 9

Працівниками поліції Д. та Ю. за незаконне полювання був затриманий громадянин К. Пізніше було з'ясовано, що останній є суддею та користується правом недоторканості. Після з'ясування цього факту суддю було відпущено.

Чи є правомірними дії працівників поліції Д. та Ю. відповідно до вимог ст. 38 КК України?

Варіант 2:

Працівниками поліції Д. та Ю. з самого початку знали про те що особа, яка вчиняє кримінальне правопорушення займає посаду судді та користується правом недоторканості, однак затримали К. за кримінальне правопорушення передбачене ст. 248 КК України.

Процитуйте випадки коли Конституцією та законами України встановлено заборону затримання службових осіб, які користуються правом недоторканості, навіть за наявністю умов, зазначених в ст. 38 КК України.

Задача 10

У. проїжджав на автомобілі біля автобусної зупинки. Несподівано на дорогу вибіг Ф. Щоб відвернути наїзд У. спрямував автомобіль в стовп. Автомобіль отримав такі пошкодження, що відновленню не підлягав.

Фірма «Зелень», якій належав автомобіль звернулась до правоохоронних органів з проханням розібратись в виниклій ситуації та забезпечити позов до водія У. про відшкодування збитків за знищений автомобіль.

Чи буде водій автомобіля нести відповідальність за ушкодження автомобіля?

Тема 3. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я, статевої свободи та статевої недоторканості особи.

*лекційне заняття – 2 години
семінарське заняття – 2 години
практичне заняття – 2 години*

Лекційні питання

1. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи.

2. Особливості кваліфікації проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.

Семінарські питання

1. Кваліфікація вбивства з обтяжуючими та пом'якшуючими обставинами.

2. Особливості кваліфікації тілесних ушкоджень.

3. Залишення в небезпеці. Відмінність від ненадання допомоги особі, що перебуває в небезпечному для життя становищі.

4. Кваліфікація зґвалтування та сексуального насильства

Завдання для практичного заняття

Задача 1. В. у нічному клубі був у нетверезому стані і вів себе нахабно, тому дівчата відмовлялися з ним танцювати. Отримавши у черговий раз відмову, В. ударив дівчину в обличчя. Д., який знаходився поряд з нею, зробив зауваження В. Останній запропонував Д. вийти за територію клубу, щоб “перебалакати”. Відійшовши метрів на десять від виходу, В. вийняв складений ніж і ударом в груди вбив Д.

Кваліфікуйте дії В.

Задача 2. Б., прийшовши на квартиру своєї колишньої коханки Г., став прохати її поновити стосунки. Г. відповіла, що зустрічається зараз з іншим молодим чоловіком

і не бажає поновлювати стосунки з Б. Глибоко вражений такою відповіддю Б. схопив вазу, що стояла поруч, та зі словами: “Не будеш ти його ніколи!”, щосили дарив нею Г. по голові, від чого остання померла на місці.

Кваліфікуйте дії Б.

Задача 3. Ю. застав свою дружину у свого знайомого під час статевих зносин. В розпачі він вдарив кухонним ножем спочатку жінку, а потім чоловіка. Від заподіяних тілесних ушкоджень обидва померли на місці.

Кваліфікуйте дії Ю.

Задача 4. Х. більше 3-х років проживав з М. Одного разу жінка сказала Х., що чекає дитину від іншого чоловіка. Наступного дня, з метою помсти за зраду, Х. задушив М. Судово-медична експертиза встановила, що загибла вагітною не була.

Кваліфікуйте дії Х.

Задача 5. Ш. у відсутність чоловіка, який перебував у тривалому відрядженні, підтримувала статеві зв'язки з К. Через певний час вона завагітніла і, побоюючись розправи з боку чоловіка, вирішила позбавитися дитини. Про свій намір вона повідомила свою подругу Б., яка погодилася за певну винагороду їй допомогти. Коли дитина народилася, то Б. прийняла пологи, а наступного дня вони втопили дитину у ванні, а труп закопали.

Кваліфікуйте дії Ш. і Б.

Задача 6. Р. і К., з метою вбивства П., придбали отруту, призначену для труїння гризунів. Під виглядом ліків від шлункових захворювань К. дала отруту П. Приймавши порошок, П. почала блювати. Ніяких інших шкідливих наслідків не настало. Судово-медичною експертизою встановлено, що порошок був непридатний для отруєння людини.

Кваліфікуйте дії Р. та К.

Задача 7. С., перебуваючи в стані сильного душевного хвилювання, що раптово виникло у нього внаслідок протизаконного насильства з боку нападника, яким виявився Р., перевищив межі необхідної оборони та вчинив умисне вбивство останнього з особливою жорстокістю.

Кваліфікуйте дії С.

Задача 8. Під час бійки Б. вдарив складеним ножем в живіт Г. При наданні останньому медичної допомоги було встановлено, що внаслідок проникаючого поранення черевної порожнини ніякі внутрішні органи пошкоджені не були. Через три доби Г. було виписано з лікарні.

Кваліфікуйте дії Б.

Задача 9. Г., який раніше відбував покарання за замах на вбивство, після звільнення з місць позбавлення волі став проживати у П. Вони обоє зловживали спиртними напоями та часто сварилися. При цьому Г. неодноразово погрожував П.

вбивством. Під час чергової сварки Г. збив П. на підлогу і наніс їй ногою, взутою у черевик, п'ять ударів у груди в область серця, спричинивши травму грудної клітини з розривом лівого шлуночка серця. Від одержаного ушкодження П. померла на місці.

Кваліфікуйте дії Г.

Задача 10. Н., будучи сердитою не свого двоюрідного брата Б., який не виконував її прохань, знаходячись з ним у ванній кімнаті, двічі штовхнула його в груди, а потім вдарила рукою в обличчя. Оскільки Б. стояв спиною до раковини умивальника, то, падаючи від удару в обличчя, вдарився потилицею об раковину і знепритомнів. Того ж дня Б., не приходячи до свідомості, помер. Згідно з висновком судово-медичного експерта смерть Б. настала від закритої внутрішньочерепної травми голови з крововиливом під оболонку мозку та його набряком.

Кваліфікуйте дії Н.

Тема 4. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень проти власності

*лекційне заняття – 2 години
семінарське заняття – 2 години
практичне заняття – 2 години*

Лекційні питання

1. Загальна характеристика, поняття і види 1. правопорушень проти власності.
2. Кваліфікація кримінальних правопорушень пов'язаних із розкраданням майна
3. Кваліфікація кримінальних правопорушень не пов'язаних із розкраданням майна

Семінарські питання

1. Крадіжка. Відмежування її від грабежу.
2. Розбій. Відмінність розбою від грабежу.
3. Вимагання чужого майна і його відмінність від розбою.
4. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

Завдання для практичного заняття

Задача 1. Громадянин А. вночі проник до складського приміщення фармацевтичної фірми та викрав морозильну камеру вартістю 1500 гривень, а також 500 упаковок препарату “Трамадол” вартістю 7000 гривень. Наступного дня він був затриманий працівниками поліції при спробі збуту викраденого препарату.

Кваліфікуйте дії А.

Задача 2. Директор заводу С. допоміг своєму брату В. відкрити при заводі СП. На рахунок СП було переказано 50 тис. грн. з розрахункового рахунку заводу під поставку пального. Пального і грошей завод не отримав. Під час проведення ревізії він взяв 8000 грн. готівки з каси заводу і організував банкет для перевіряючих, внаслідок чого ревізія не виявила серйозних порушень кримінального характеру.

Дайте правову оцінку діям кожного.

Задача 3. Безпритульний 14-річний І. займався кишеньковими крадіжками, але не був жодного разу притягнутий до кримінальної відповідальності. Одного дня не “заробивши” грошей, потерпаючи від голоду, він викрадає кульок з продуктами з відкритого автомобіля. Через півгодини він був затриманий нарядом патрульної поліції.

Кваліфікуйте дії І.

Задача 4. 17-річний програміст за допомогою власного комп'ютера проник до електронної системи розрахунків банку “Форум” і перевів на свій рахунок в інший банк чужих 12 тис. грн.

Кваліфікуйте дії програміста.

Задача 5. На перегоні під локомотив скорого поїзду №18 Євпаторія-Москва потрапила 12,5м рейка і поїзд випадково не зійшов з рейок. Заручниками цієї ситуації стали 400 пасажирів. Це сталася внаслідок того, що К., Ц. та З. не додивились, що коли транспортували рейки, які вони незаконно зняли з залізничного шляху, одна з рейок залишилась на магістралі.

Кваліфікуйте дії К., Ц. та З. Розгляньте варіант при якому загинули люди.

Задача 6. Т., працюючи на сільгосп підприємстві, не отримував заробітну плату 6 місяців. На його прохання до голови підприємства виділити замість грошей хоча б зерна і цукру – він отримав відмову. Тоді, ввечері, він таємно проник до комори і викрав два мішка зерна.

Кваліфікуйте дії Т.

Задача 7. Група осіб об'єдналася для кримінально-караного бізнесу. С. викрадав пластикові картки. Л. на спеціальній апаратурі змінював інформацію про обсяг кредитних грошей. П. отримувала за допомогою такої картки з банкоматів гроші.

Кваліфікуйте дії С., Л., та П.

Задача 8. На території АТ “Нафтопереробка” було розміщено мале підприємство “Таврида”. Працівники цього МП таємно приєднали до трубопроводу шланг і, сховавши його під землю, вивели на загороджену територію “Тавриди”. А потім вивозили паливо за допомогою спеціально обладнаного дна в автотранспорті.

Кваліфікуйте дії вказаних осіб.

Задача 9. Уночі С. та Р. пошкодили нафтопровід «Прикарпаттранснафтопродукт» і заволоділи 1 тонною пального. Також внаслідок цього було забруднено значну територію земель 18 тонами пального.

Кваліфікуйте дії С. і Р.

Задача 10. Г. підмовив 14-річного С. викрасти автомобіль. У наступному вони вчинили 10 крадіжок транспортних засобів. Під час останнього викрадення в

автомобілі потерпілого Г. та С. знайшли та викрали кейс з грошима на суму 100 тис. грн. Після цього Г. та С. було затримано працівниками патрульної поліції.

Кваліфікуйте дії Г. та С.

Тема 5. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

*лекційне заняття- 2 години
семінарське заняття – 2 години
практичне заняття – 2 години*

Лекційні питання

1.Кваліфікація кримінальних правопорушень злочинів у сфері службової діяльності

2.Кваліфікація кримінальних правопорушень у сфері професійної діяльності пов'язаної із наданням публічних послуг

Семінарські питання

1. Кваліфікація зловживання владою або службовим становищем і перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу.

2.Кваліфікація службового підроблення.

3.Кримінальні правопорушення у сфері професійної діяльності пов'язаної із наданням публічних послуг

4.Кваліфікація службової недбалості.

5.Кваліфікація провокації підкупу

Завдання для практичного заняття

Задача 1. С., працюючи директором міжрайонної ГЕС, у порушення правил технічної експлуатації електроустановок, не проводив регулярного огляду ліній електропередач, не перевіряв стану бандажів і заземляючих обладнань, не вів обліку ремонтних робіт. Знаючи про непридатність електричних опор, не ставив питання перед відповідними особами про заміну та ремонт. Внаслідок указаних порушень від поривів сильного вітру впало п'ять опор. Під одну з них потрапив учень середньої школи Р., який отримав опіки тіла, що призвели до ампутації лівої руки.

Кваліфікуйте дії С.

Задача 2. Заступник директора приватної будівельної компанії А. без відома директора неодноразово виписував наряди на придбання будівельних матеріалів та проведення будівельних робіт. Між тим ні матеріалів, ні робіт на будівництві не було. Дії А. призвели до заподіяння шкоди будівельній компанії у розмірі 70 тис. гривень.

Кваліфікуйте дії А.

Задача 3. У одній з загальноосвітніх шкіл м. Києва з гардеробу зникло пальто учня 7-го класу Н. Класний керівник цього класу С., підозрюючи в крадіжці учня 9-го класу 16-річного З., замкнув його в темній кладовій, заявивши, що він не буде

відпущений, доки не зізнається та не поверне пальто. Занепокоєні тривалою відсутністю сина батьки З. прийшли до школи і знайшли його замкнутим.

Кваліфікуйте дії С.

Задача 4. Директор державного підприємства «АТЕК» Б., знаходячись в гостях у Д., на ґрунті ревнощів побив свого підлеглого Р., спричинивши йому середньої тяжкості тілесні ушкодження.

Кваліфікуйте дії Б.

Задача 5. Для посвідчення договору купівлі-продажу до приватного нотаріуса звернулися громадяни А. та В. Згідно цього договору двокімнатна квартира, яка належала 85-ти річній бабусі А. переходила у власність В. Мотивуючись хворобливим станом бабусі, А. та В. попросили нотаріуса посвідчити цей договір без її присутності, за що передали як винагороду 1000 доларів США. Нотаріус договір посвідчив.

Кваліфікуйте дії вказаних осіб.

Задача 6. Н. була потрібна термінова операція на серці, але для її планового проведення потрібно було чекати 3 місяці. Для прискорення процесу щодо проведення операції лікар О. запропонував рідним Н. вирішити цю проблему за 3 тис. доларів США. Після отримання вказаної суми операцію Н. було зроблено через 2 тижні.

Кваліфікуйте дії О.

Задача 7. Працівник патрульної поліції зупинив водія В. за порушення ПДР. Водій запропонував працівнику патрульної поліції 500 грн. за те, щоб той не складав протокол про адміністративне правопорушення.

Кваліфікуйте дії вказаних осіб.

Задача 8. Між Л. та Г. склалися неприязні стосунки у зв'язку з неповерненням Г. взятих у борг грошей у сумі 5000 дол. США. Л. погрожував розправою, тому Г. почав переховуватися: не відповідав на телефонні дзвінки, не відчиняв дверей, не виходив з квартири. Не маючи можливості примушувати Г. до сплати боргу, Л. звернувся до свого знайомого Д., який працював ст. оперуповноваженим карного розшуку, з проханням викликати ніби у справах Г. з квартири. Д. представившись працівником поліції, запросив Г. піти з ним. У дворі будинку Л. напав на Г. і разом з Д. помістили його в автомашину і відвезли за місто. У безлюдному місці Л. наніс Г. декілька ударів по обличчю, а Д. наклав йому на шию мотузку, демонструючи, що того чекає у разі неповернення боргу.

Кваліфікуйте дії зазначених осіб.

Задача 9. Приватний підприємець М., бажаючи організувати розширену мережу по збуту своїх товарів на всій території України, звернувся за допомогою до помічника народного депутата В. В. пообіцяв поговорити з народним депутатом С. і

вирішити проблеми М. у разі передачі йому 5 тис. доларів США. М. передав В. обумовлену суму і отримав дозвіл на збут своїх товарів на всій території України.

Кваліфікуйте дії зазначених осіб.

Задача 10. Н., з метою сприяння у вступі свого сина до одного з вищих навчальних закладів, звернулася за допомогою до свого знайомого С., який працював на посаді доцента однієї з кафедр цього навчального закладу і запропонувала 5 тис. доларів США за позитивне вирішення питання. С. гроші взяв і пообіцяв посприяти, хоча й попередив, що сам цього питання вирішити не в змозі. Він запропонував декану Б. за половину суми посприяти у вирішенні питання про вступ. Декан погодився і син Н. поступив на навчання.

Кваліфікуйте дії значених осіб.

Тема 6. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян та проти правосуддя

*семінарське заняття – 2 години
практичне заняття – 2 години*

Семінарські питання

1. Кваліфікація опору представнику влади, працівникові правоохоронного органу, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві та відмежування від злісної непокори.

2. Погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу. Відмежування від посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця.

3. Кваліфікація завідомо неправдивого повідомлення про вчинення кримінального правопорушення.

4. Кваліфікація примушування давати показання.

5. Кваліфікація завідомо неправдиве показання.

Завдання для практичного заняття

Задача 1.

В нічний час з магазину було викрадено товари. Наступного дня поліцейський проводив опитування жителів прилеглих до магазину будинків, щоб з'ясувати обставини крадіжки. Коли поліцейський зайшов до будинку К., представився і пояснив мету візиту, той, бажаючи перешкодити діяльності поліцейського, накинувся на нього і заподіяв йому середньої тяжкості тілесні ушкодження.

Кваліфікуйте дії К. Відповідь поясніть.

Задача 2.

А. був незаконно заарештованим. Перебуваючи в слідчому ізоляторі, він вчинив втечу з-під варти, заподіявши при цьому вартовому легкі тілесні ушкодження, що не спричинили короточасну втрату працездатності чи короточасний розлад здоров'я.

Кваліфікуйте дії А. Відповідь поясніть.

Задача 3.

Б. у нічний час зайшов до приміщення відділу поліції для з'ясування обставин затримання за хуліганські дії свого знайомого. Отримавши роз'яснення від чергового, Б. не залишив відділ, а заважав своїми розмовами працювати черговому. В цей час до відділу ввійшов інший поліцейський. З'ясувавши суть події, він попросив Б. йти додому. У супроводі цього поліцейського Б. пішов до виходу. На неосвітленому ганку Б., бажаючи вплинути на правоохоронну діяльність, раптово наніс один удар в обличчя поліцейському, заподіявши фізичний біль.

Кваліфікуйте дії Б. Відповідь поясніть.

Задача 4.

Г. розірвав у встановленому законом порядку шлюб з К. Вони стали проживати в різних кімнатах однієї квартири, не поділивши майно. Одного дня у відсутності К., зламавши двері її квартири, Г. проник туди і таємно викрав деякі особисті речі потерпілої, а також належні їй 1700 грн.

Кваліфікуйте дії Г. Відповідь поясніть.

Задача 5.

П. знаходився біля свого будинку. Він побачив, що вулицею втікає від поліцейських його знайомий А. На розі вулиць А. повернув праворуч. Коли поліцейські порівнялися з П. і спитали його, куди побіг А., П. вирішив сказати неправду. Бажаючи, щоб А. не затримали, П. сказав поліцейським, що А. побіг ліворуч на розі вулиць. Втікача не затримали.

Кваліфікуйте дії П. Відповідь поясніть.

Задача 6.

До батька С. звернувся син Д., який повідомив що вчинив вбивство особи. С. надав сину сховище та знищив сліди кримінального правопорушення.

Кваліфікуйте дії С. Відповідь поясніть.

Задача 7.

Ф. надіслав до прокуратури завідомо неправдиве повідомлення про те, що Р. вчинив вбивство З., який в той час знаходився за кордоном. З цього приводу було розпочато досудове розслідування.

Кваліфікуйте дії Ф. Відповідь поясніть.

Задача 8.

Під час допиту у кримінальному провадженні свідок П. без поважних причин відмовився давати показання, які не стосувалися його самого, членів його сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначене законом.

Кваліфікуйте дії П. Відповідь поясніть.

Задача 9.

М, з метою залякування потерпілого та інших осіб, а також у зв'язку з діяльністю С., пов'язаною з наданням правової допомоги та участю як захисника у кримінальному провадженні, наніс С. тяжкі тілесні ушкодження.

Кваліфікуйте дії М. Відповідь поясніть.

Задача 10.

А. вчинив замах на вбивство захисника О. Причиною замаху була діяльність останнього щодо надання правової допомоги та участь його як захисника у кримінальному провадженні.

Кваліфікуйте дії А. Відповідь поясніть.

5. Завдання для самостійної роботи

До завдань для самостійної роботи у формі тестового контролю здобувачі вищої освіти можуть отримати доступ на сайті НАВС у розділі «Дистанційні курси» за посиланням: <https://dn.naiu.kiev.ua/login/index.php> за допомогою індивідуального логіну і паролю.

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

(теми рефератів)

1. Філософська (методологічна) основа кваліфікації кримінальних правопорушень.
2. Психологічний аспект кваліфікації кримінальних правопорушень.
3. Логічна основа кваліфікації кримінальних правопорушень.
4. Співвідношення норм міжнародного права з нормами кримінального права України.
5. Особливості кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення, що вчинені на повітряних і морських суднах України.
6. Закони, що пом'якшують покарання і усувають кримінальну протиправність діяння.
7. Тлумачення кримінального закону з точки зору відповідності духу і букві закону.
8. Відмінність тлумачення від аналогії закону.
9. Співвідношення об'єкта кримінально-правової охорони і об'єкта кримінального правопорушення.
10. Особливості визначення розміру суспільно-небезпечних наслідків.
11. Наслідки визнання особи неосудною.
12. Встановлення віку суб'єкта, що підлягає кримінальній відповідальності.
13. Співвідношення мети з наслідками, що настали.
14. Значення помилки в кримінально-правовій забороні діяння.
15. Об'єктивні ознаки готування до кримінального правопорушення.
16. Межі відповідальності за готування до кримінального правопорушення.
17. Практичне значення поділу замаху на закінчений та незакінчений.
18. Особливості добровільної відмови співучасників кримінального правопорушення.

19. Підстави і межі кримінальної відповідальності співучасників.
20. Наслідки ексцесу виконавця.
21. Перевищення меж необхідної оборони.
22. Відмінність крайньої необхідності від необхідної оборони.
23. Юридичне значення рецидива кримінального правопорушення по КК України.
24. Співні положення, що стосуються мети покарання.
25. Помилки на практиці при застосуванні статей Загальної частини КК України, що регламентує види покарання.
26. Правове значення початкового і кінцевого моментів життя.
27. Убивство, вчинене з особливою жорстокістю.
28. Правове значення спорів майнового характеру, що передували вбивству.
29. Короткочасний розлад здоров'я в кримінальному праві.
30. Тяжкі наслідки при згвалтуванні.
31. Особливості кваліфікації при відмежуванні згвалтування від сексуального насильства.
32. Відмежування майнових цінностей від природних багатств.
33. Поняття таємного заволодіння майном при крадіжці.
34. Відмінність відмови від дачі показань, від дачі завідомо неправдивих показань.
35. Історія розвитку кримінального законодавства України.
36. Кримінально-протиправні наслідки і кваліфікація кримінального правопорушення.
37. Причинний зв'язок у кримінальному праві.
38. Добровільна відмова від доведення кримінального правопорушення до кінця.
39. Вплив помилки на вину.
40. Особливості кваліфікації причетності до кримінального правопорушення.

7. Методи навчання

Методи навчання

• Словесні

Розповідь-пояснення використовується під час навчання здобувачів протягом лекції. За метою виділяються такі види розповіді: розповідь-вступ, розповідь-повість, розповідь-висновок. Ефективність зазначеного методу залежить головним чином від умінь викладача розповідати, доступності інформації, від поєднання його з іншими методами навчання.

Бесіда – це діалог між викладачем та здобувачем вищої освіти, який дає можливість за допомогою цілеспрямованих і вміло сформульованих питань спрямувати здобувачів на активізацію отриманих знань. Саме за допомогою їх викладач активізує діяльність здобувачів, ставлячи їм запитання для роздумів, розв'язання проблемної ситуації.

Лекція слугує для пояснення теми; її типовими ознаками, є тривалість запису плану та рекомендованої літератури, введення та характеристика нових понять, розкриття та деталізація матеріалу, завершальні висновки викладача, відповіді на запитання.

• Наочні методи

Ілюстрація – допоміжний метод при словесному методі, її значення полягає в яскравішому викладенні та демонстрації власної думки.

Демонстрація характеризується рухомістю засобу демонстрування, наприклад, демонстрація навчальних фільмів.

- **Практичні методи:** вправи, складання процесуальних документів. Проведення слідчих (розшукових) дій. Ці методи не несуть нової навчально-пізнавальної інформації, а слугують лише для закріплення, формування практичних умінь при застосуванні раніше набутих знань.

- **Навчальна робота під керівництвом викладача** – самостійна робота. До неї належать написання рефератів, самостійні письмові роботи, контрольні роботи, написання тестів.

- **Рольова гра:**

пояснення фабули (змісту й умов гри);

підготовка дійових осіб для виконання своїх ролей.

8. Форми та методи контролю, критерії оцінювання результатів навчання

Поточний контроль – усний (у вигляді індивідуального або групового опитування, аналізу ділових ситуацій, ділових ігор) або письмовий (у вигляді контрольної роботи, тестів). Форми поточного контролю з кожної теми визначає викладач.

Підсумковий контроль - проводиться після закінчення вивчення навчальної дисципліни, у формі заліку, з врахуванням балів, отриманих під час навчання. Структура білета передбачає два теоретичні питання.

Методи контролю. Поточний контроль здійснюється шляхом оцінювання усних відповідей щодо проблем для обговорення, передбачених планом семінарських занять, а також шляхом: проведення експрес-опитувань, тестування, підготовки доповідей і рефератів. При оцінюванні враховується глибина теоретичних знань здобувачів і вміння застосовувати їх на практиці.

Практичні заняття проводяться науково-педагогічним працівником, з урахуванням специфіки ситуаційних завдань.

Розподіл балів, що присвоюються здобувачеві

Аудиторна робота (поточне накопичення балів)	Підсумковий контроль	Підсумкова кількість балів
<i>max 60%</i>	<i>max 40%</i>	<i>max 100%</i>
Т. 1, Т. 2 ... Т. 6	залік	
60	40	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення

90-100	відмінно	A	відмінне виконання
85-89	добре	B	вище середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано
60-65		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	незадовільно	F _x	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення курсу

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає дисципліна та з урахуванням дистанційного навчання

Технічне обладнання:

- мультимедійний проектор, комп'ютер/ноутбук/планшет, інтерактивні дошки, комп'ютерні класи із спеціалізованим програмним забезпеченням.

Програмне забезпечення. Для забезпечення можливості організації дистанційного навчання може використовуватися платформа Zoom, середовище Classroom, Moodle «Мудл», Соціальні мережі та Telegram.

10. Перелік питань/завдань для підсумкового контролю з навчальної дисципліни

Перелік питань для підсумкового контролю:

1. Поняття і значення співучасті в кримінальному правопорушенні, її об'єктивні та суб'єктивні ознаки.
2. Спільна участь осіб в виконанні кримінального правопорушення. Зміст цієї ознаки.
3. Суб'єктивні ознаки співучасті. Спільність умислу співучасників.
4. Особливості інтелектуального моменту умислу співучасників.
5. Значення мотиву та мети при вчиненні кримінального правопорушення в співучасті.
6. Види співучасників та їх визначення в КК.
7. Виконавець та співвиконавець кримінального правопорушення.
8. Організатор кримінального правопорушення.
9. Підбурювач до кримінального правопорушення. Способи підбурювання. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки підбурювання.
10. Пособник кримінального правопорушення. Види пособництва. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки пособництва. Відмежування: пособництва від підбурювання.
11. Причетність до кримінального правопорушення. Види причетності: переховування, недонесення, потурання. Відповідальність за причетність до кримінального правопорушення.

12. Форми співучасті. Вчинення кримінального правопорушення групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою та злочинною організацією.

13. Підстави та межі відповідальності співучасників. Залежність відповідальності співучасників від дій виконавця.

14. Відповідальність та кваліфікація дій співучасників при різних формах співучасті. Кримінальна відповідальність організаторів та учасників організованої групи і злочинної організації.

15. Призначення покарання співучасникам.

16. Спеціальні питання відповідальності співучасників. Посереднє виконавство (виконання). Співучасть в кримінальному правопорушенні із спеціальним суб'єктом. Провокація кримінального правопорушення.

17. Поняття, загальна характеристика й види кримінальних проти життя та здоров'я особи.

18. Поняття і види обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння. Обставини, які передбачені КК та іншими законодавчими актами (Законом України "Про Національну поліцію" та ін.).

19. Поняття необхідної оборони.

20. Перевищення меж (ексцес) необхідної оборони. Його поняття і ознаки.

21. Відповідальність за ексцес оборони. Уявна оборона. Диференціація відповідальності при уявній обороні.

22. Підстави і ознаки затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.

23. Відповідальність за заподіяння шкоди, яка не була необхідною для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.

24. Підстави і ознаки крайньої необхідності.

25. Вимушеність завдання шкоди в стані крайньої необхідності.

26. Відмінність крайньої необхідності від необхідної оборони і затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.

27. Кримінальні правопорушення проти життя особи.

28. Кримінальні правопорушення проти здоров'я особи.

29. Кримінальні правопорушення, що ставлять у небезпеку життя та здоров'я особи

30. Загальна характеристика кримінальних проти статевої свободи та статевої недоторканності

31. Кримінально-правова характеристика зґвалтування.

32. Кримінально-правова характеристика сексуального насильства.

33. Кримінально-правова характеристика примушування до вступу в статевий зв'язок.

34. Кримінально-правова характеристика статевих зносин з особою, яка не досягла статевої зрілості.

35. Кримінально-правова характеристика розбещення неповнолітніх.

36. Загальна характеристика і види кримінальних проти власності.

37. Крадіжка.

38. Грабіж.

39. Розбій.
40. Вимагання.
41. Шахрайство.
42. Зловживання владою або службовим становищем.
43. Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу.
44. Поняття неправомірної вигоди.
45. Особливості кримінальної відповідальності за давання неправомірної вигоди.
46. Службове підроблення.
47. Службова недбалість.
48. Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми.
49. Примушування давати показання.
50. Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності.

11. Рекомендовані джерела інформації

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Станом на 15 квітня 2011 р. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2011. – 104 с.
2. Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах від 15 травня 1972 р. // Україна в міжнародно-правових відносинах. Книга 1. Боротьба із злочинністю та взаємна правова допомога – К.: Юрінком, 1996. – С. 1109 -1110.
3. Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 р. (із поправками, внесеними відповідно до положень протоколу № 11) // Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. – 3-є вид., доп. і перероб. – К.: Сфера, 2002. – С. 230–247.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р.
5. Кримінальний кодекс України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до кодексу : [http:// zakon1.rada.gov.ua](http://zakon1.rada.gov.ua)
6. Кодекс адміністративного судочинства України : за станом на 01.02.2010 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2010. – 136 с. – (Серія “Бібліотека офіційних видань”).
7. Закон України “Про запобігання захворювання на СНІД та соціальний захист населення” від 12 грудня 1991р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - №11. – Ст.152.
8. Закон України “Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини” від 23 лютого 2006 р. // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
9. Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень: Затверджені наказом № 6 Міністерства охорони здоров’я України від 17 січня 1995р.// Юридичний вісник України. – 1995. - №31.
10. Постанова Пленуму Верховного Суду України “Про судову практику в справах про кримінальні правопорушення проти життя та здоров’я особи ” від 7 лютого 2003 р. № 2// Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних

справах (1973–2004): Офіційне видання / За заг. ред. Голови Верховного Суду України В.Т. Маляренка. – К., 2004. – С. 73–82.

11. Постанова Пленуму Верховного Суду України “Про судову практику у справах про необхідну оборону” від 26 квітня 2002 р. № 1 // Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (1973–2004): Офіційне видання / За заг. ред. Голови Верховного Суду України В.Т. Маляренка. – К., 2004. – С. 43–45.

12. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 30 травня 2008 р. “Про судову практику у справах про кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи”. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/E6CF63D360AE10EEC2257101004E7995?OpenDocument&CollapseView&RestrictToCategory=E6CF63D360AE10EEC2257101004E7995&Count=500&>.

Підручники, посібники, методичні рекомендації

13. Кримінальна відповідальність за вчинення кримінальних проти життя та здоров'я особи: проблеми кваліфікації та відмежування від суміжних складів кримінальних [Текст] : наук. - практ. посібник / А.О. Данилевський, Г.Є. Болдарь ; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ. ім. Е.О. Дідоренка. - Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2011. - 152 с.

14. Кримінальна відповідальність за незаконне використання електричної або теплової енергії [Текст] : монографія / В.М. Куц, Ю.В. Кириченко. - К. : Центр учбової літератури, 2010.- 160 с.

15. Кримінальне право України. Загальна частина : Підручник / П.Л. Фріс. - [2-ге вид., доп. і перероб.] – К. : Атіка, 2009. – 512 с.

16. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров [та ін.] – Вид. 5-е. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К. : Атіка, 2009. – 408 с.

17. Кримінальне право України: Загальна частина. Підручник / Алієва О.М., Гаврильченко Л.К., Гончар Т.О., Заркуа Л.Д. та ін. ; Відп.ред. Стрельцов Є.Л. – [4-е вид.] – Х. : Одиссей, 2009. – 312 с.

18. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник / Баулін Ю.В., Борисов В.І., Кривоченко Л.М. та ін. ; За ред. Сташиса В.В., Тація В.Я. – 4-е вид., перероб. і доповн. – К.: Право, 2010. – 456 с.

19. Кримінальне право України: Особлива частина: Підручник / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.; За ред. проф. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 3-е вид., перероб. і доп. – К.: ЮрінкомІнтер, 2010. – 724 с.

20. Кримінальне право. Загальна. Альбом схем [текст]: навчальний посібник / [В.Я. Горбачевський, І.А. Вартилецька., О.В. Микитчик, В.С. Плугатир, Плугатир М.В.]. – К.: Алерта, 2015. – 212 с. Кримінальне право. Особлива частина. Альбом схем [текст]: навчальний посібник / [В.Я. Горбачевський, І.А. Вартилецька., О.В. Микитчик, В.С. Плугатир, Плугатир М.В.]. – К.: Алерта, 2015. – 578 с.

21. Кримінальне право. Загальна частина: Підручник. / Беніцький А. С., Гуславський В. С., Дудоров О. О., Розовський Б. Г., — К.: вид.-во Істина, 2011. — 1111 с.

22. **Кримінальне** право України : зб. задач [Текст] / М. О. Акімов, В. В. Бабаніна, І. А. Вартилицька, А. А. Вознюк та ін. ; за заг. ред. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джужі ; за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф. А. В. Савченка – 2-ге вид., допов. та перероб. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. – 264 с.

23. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін. За заг. ред. В.Т. Маляренка, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Видання друге, перероблене та доповнене. – Х.: ТОВ“Одіссей”, 2010. – 1152с.

24. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар. Видання шосте, перероблене та доповнене / Відп. ред. Є.Л. Стрельцов. – Х.: ТОВ “Одіссей”, 2010. – 805 с.

25. Кузнецов В.В. Кримінальна відповідальність за крадіжки: Монографія. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. – 158 с.

26. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України (2-е вид., перероб. та доп.) / За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – К.: Дакор, 2008. – 1428 с.

27. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 6-те вид., переробл. та доповн. / Відпов. ред. С.С. Яценко. – К.: А.С.К., 2010. – 848 с.

28. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [Хавронюк М. І.](#), [Дудоров О. О.](#), [Навроцький В. О.](#); за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та доповн. Київ: Дакор, 2018. 1360 с.

29. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За заг. ред. В.Г. Гончаренка, П.П. Андрушка (у трьох книгах). – К: “ФОРУМ”, 2009.

30. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Грищук, А. В. Савченко [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: ЮрінкомІнтер, 2018. 1104 с

31. Розкриття та розслідування самовільного зайняття земельної ділянки та самовільного будівництва [Текст] : метод. рекомендації / А.А.Вознюк, С.С.Чернявський, В.В.Топчій [та ін.] ; заг. ред. О.М.Джужі ; МВС України, Голов. слідче упр., Наук. лаб. проблем запобігання та розкриття тяжких кримінальних ННІ підготовки кадрів крим. міліції; Нац. акад. внутр. справ. – К. :ХмДЦНП, 2011.

32. Фріс П.Л. Кримінально-правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми. – К.: Атіка, 2005. – 332 с.

Додаткова:

Нормативно-правові акти:

1. Загальна декларація прав людини прийнята Резолюцією 217А(III) Генеральної Асамблеї ООН 10.12.1948 р.

2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права прийнятий Резолюцією 2200АХХІ) Генеральної Асамблеї ООН 16.12.1966 р.

3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права резолюція 2200 А (ХХІ) Генеральної Асамблеї ООН 16.12.1966 р.

4. Декларація про захист усіх осіб від тортур та інших жорстоких,

нелюдських чи принижуючих гідність видів поведження та покарання резолюція 3452 (XXX) Генеральної Асамблеї ООН від 09.12.1975 р.

5. Декларація про поліцію резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи № (1979) від 08.05.1979 р.

6. Конвенція проти тортур та інших жорстоких, нелюдських чи принижуючих гідність видів поведження та покарання резолюція 3946 Генеральної асамблеї ООН від 10.12.1984 р.

7. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поведженню чи покаранню прийнята Радою Європи 28.11.1987 р.

8. Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини прийнята Радою Європи 28.11.1987 р.

9. Звід принципів захисту усіх осіб, яких піддано затриманню або ув'язненню в будь-якій формі: Прийнято резолюцією 43/173 Генеральної Асамблеї ООН від 09.12.1988 р.

10. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. №4651-VI.

Підручники, посібники, методичні рекомендації

11. Mykhailo Akimov. Criminal offences against election rights: problems of their aggravating and extra aggravating vestiges / Mykhailo Akimov // Application of English language in the teaching of criminal legal disciplines: Interuniversity Scientific and Practical Internet Conference (Kyiv, June 6, 2019). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/handle/123456789/14272>.

12. Savchenko A. V., Drozd O. Y., Oliinyk O. S. Comparative and legal analysis of criminal and legal protection of individual components of natural environment: European and international experience. Journal of Advanced Research in Law and Economics, Volume VIII, Fall, 7 (29): 1897–1193. DOI: 10.14505/jarle.v8.5 (29).13. Available from: <https://journals.aserspublishing.eu/jarle/issue/archive>.

13. Акопян Л. Г. Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання / Акопян Л.Г.// [Електронний ресурс]. – Режим доступу : legalactivity.com.ua

14. Бабаніна В. В. Механізм створення та реалізації кримінального законодавства України: монографія. Київ, ФОП Маслаков, 2019. 512 с.

15. Бондаренко О. С., Кришевич О. В., Пахомов В. В. Предмет злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг: науково-практичний посібник. Суми: Сумський державний ун-т, 2019. 313 с.

16. Дудоров О. О. Зловживання впливом: проблеми кваліфікації (судова практика). Юридичний вісник України. 2019. URL: <https://barristers.org.ua/news/zlovzhyvannya-vplyvom-problemy-kvalifikatsiyi-sudova-praktyka/>

17. Ємельянов М.В. Кримінальна відповідальність за шахрайство: монографія / М.В. Ємельянов. - Х.: Право, 2014. - 176с.

18. Задоя К. П. Узагальнення проблем застосування законодавства, що

встановлює відповідальність за корупційні злочини / ред. М. І. Хавронюк. Київ, 2019. URL: <https://www.slideshare.net/CentrePravo/ss-186225317>.

19. Засади запобігання та протидії корупції в Україні : навчальний посібник / [Василинчук В. І., Чернявський С. С., Юрченко О. М. Грудзур та ін.]. – К. : ФОП Кандиба Т. П., 2015. – 228 с.

20. Касьян Л. В. Деякі аспекти визначення службової особи як спеціального суб'єкта кримінального правопорушення / К.В. Касьян// [Електронний ресурс]. – Режим доступу : legalactivity.com.ua

21. Кваліфікація кримінальних у діяльності Національної поліції України : навч. посібник / За заг. ред. О. М. Литвинова ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : Константа, 2017. – 448 с.

22. Корупційні схеми: їх кримінально-правова кваліфікація і досудове розслідування / За ред. М. І. Хавронюка. Київ: Москаленко О. М., 2019. 464 с.

23. Кримінальне право України. Загальна частина: навч. посіб. / Р. В. Вереша. – К. : Алерта, 2014. – 352 с.

24. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник / [За ред. А. С. Беніцького, В. С. Гуславського, О. О. Дудорова, Б. Г. Розовського]. – К. :Істина, 2011. – 1121 с.

25. Кримінальне право України: Загальна та Особлива частини: навч. посіб. / Т. О. Гончар Т.О., Стрельцов Є.Л. . – Х.: Одиссей, 2014. – 240с.

26. Кримінальне право. (Загальна частина) : підручник / [А. М. Бабенко, Ю. А. Вапсва, В. К. Грищук та ін.]; за заг. ред. О. М. Бандурки; МВС України, Харків. націон. ун-т внутр. справ. – Х.: Вид-во ХНУВС, 2011. – 378 с.

27. Кримінальне право. Загальна частина. Альбом схем [текст]: навчальний посібник / [В.Я.Горбачевський, І.А.Вартилицька., О.В.Микитчик, В.С.Плугатир, Плугатир М.В.]. – К.: Алерта, 2015. – 212 с. Кримінальне право. Особлива частина. Альбом схем [текст]: навчальний посібник / [В.Я.Горбачевський, І.А.Вартилицька., О.В.Микитчик, В.С.Плугатир, Плугатир М.В.]. – К.: Алерта, 2015. – 578 с.

28. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар. (+Додаток змін на 01.01.2014). / за заг. ред. Стрельцова Л. М., Алієва О. М., Білаш О. В. – Х. : Одиссей, 2014. – 912 с.

29. Кришевич О. В. Понятійний аспект суб'єкту злочину при підкупі службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми. Юридична наука. 2018. № 7 (85). С. 50–57.

30. Кузнецов В. В. Засади запобігання та протидії корупції в Україні : навч. посіб. / [Василинчук В. І., Чернявський С. С., Юрченко О. М. та ін.]. – К. : ФОП Кандиба Т. П., 2015. – 228 с.

31. Кузнецов В. В. Теорія кваліфікації кримінальних : [Підручник] / В. В. Кузнецов, А. В. Савченко ; за заг. ред. д.ю.н., проф. В. І. Шакуна. – [4-е вид., перероб.]. – К. :Алерта, – 2012. – 316 с.

32. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України (2-е видання, перероблене та доповнене) / За загальною редакцією П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – К.: Дакор, 2008. – 1428 с.

33. Науково-практичний коментар Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». – К. : «Видавничий дім «Скіф», 2012. – 512 с.

34. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. О.І. Мотлях Автор: Мотлях О.І. – К. : Центр учебной литературы, 2014.-696с.

35. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2019. 1384 с.

36. Орловський Р. С. Теоретичні та методологічні проблеми інституту співучасті у кримінальному праві України: монографія. Харків: Право, 2019. 624 с.

37. Право Європейського Союзу: нормат. матеріали / за ред. І. В. Яковюка. Харків: Право, 2019. 500 с.

38. Проблеми юридичної кваліфікації : Теорія і практика // Тези міжнародної наукової конференції Вісник Академії адвокатури України. – К.: Видавничий центр Академії адвокатури України, 2010. – число 1 (17). – С. 106–217.

39. Протидія злочинам, пов'язаним із сепаратистськими діями [Текст] : методичні рекомендації / [О. М. Стрільців, В. І. Василичук, В. Л. Костюк, О.М. Грудзур та ін.]. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2015. – 70 с.

40. Савченко А. В. Особливості змін до статей 364 і 365 Кримінального кодексу України на підставі Закону України № 746-VII / А. В. Савченко // Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення : Тези доповідей наук.-теор. конф. (м. Київ, 20 березня 2014 року) / Ред. кол. В. В. Коваленко, В. В. Черней, О. М. Джужа, В. В. Василевич та ін. – К. : Національна акад. внутр. справ, 2014. – С. 37–42.

41. Савченко А.В. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частини (у схематичних діаграмах) [текст]: навч. посіб. / А. В. Савченко, Ю. Л. Шуляк. – К. : “Центр учбової літератури”, 2015. – 312 с.

42. Савченко А. В., Батюк О. В. Нормативно-правові підстави діяльності, пов'язаної із запобіганням корупційним та іншим злочинам у сфері виконання покарань. Корупційні та інші злочини, що вчиняються у сфері виконання покарань: кримінологічна характеристика та запобігання: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2019. 444 с. (С. 190–221).

43. Судова практика Верховного суду України у справах про адміністративні правопорушення : [Офіц. вид.] / Верховний суд України; За заг. ред. П. П. Пилипчука. – К. : Ін-Юре, 2007 р. – 327 с.

44. Царьова І. В. Термінологічний характер словосполучень у мові Кримінального кодексу України. Термінологічний вісник. 2019. Вип. 5. С. 206–212.

1. Кримінальна відповідальність за несанкціоноване втручання в роботу ЕОМ: монографія / Ю. А. Бельський, П. А. Воробей, А. В. Савченко, О. Г. Колб. Київ: Юрінком Інтер, 2019 р. 263 с.

2. Савченко А. В., Батюк О. В. Нормативно-правові підстави діяльності, пов'язаної із запобіганням корупційним та іншим злочинам у сфері виконання покарань. Корупційні та інші злочини, що вчиняються у сфері виконання покарань: кримінологічна характеристика та запобігання: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2019. 444 с. (С. 190–221).

3. Savchenko A. V., Drozd O. Y., Oliinyk O. S. Comparative and legal analysis of criminal and legal protection of individual components of natural environment: European and international experience. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, Volume VIII, Fall, 7 (29): 1897–1193. DOI: 10.14505/jarle.v8.5 (29).13. Available from: <https://journals.aserspublishing.eu/jarle/issue/archive>.
4. Mykhailo Akimov. Criminal offences against election rights: problems of their aggravating and extra aggravating vestiges / Mykhailo Akimov // *Application of English language in the teaching of criminal legal disciplines: Interuniversity Scientific and Practical Internet Conference (Kyiv, June 6, 2019)*. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/handle/123456789/14272>.
5. Акимов М. О. Уголовно-правовая квалификация воинских преступлений, совершенных в период военного положения. *Борьба с преступностью: теория и практика*: матер. VII Междунар. научн.-практ. конф., г. Могилев, 5 апр. 2019 г. URL: http://elib.institutemvd.by/handle/MVD_NAM/468.
6. Вознюк А. А. Банди, терористичні об'єднання, не передбачені законом воєнізовані або збройні формування – спеціальні види злочинних об'єднань чи самостійні форми співучасті? *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку*: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 25-річчя ХНУВС (18 квіт. 2019 р., м. Харків). Харків: ХНУВС, 2019. С. 51–54.
7. Орловський Р. С. Теоретичні та методологічні проблеми інституту співучасті у кримінальному праві України: монографія. Харків: Право, 2019. 624 с.
8. Царьова І. В. Термінологічний характер словосполучень у мові Кримінального кодексу України. *Термінологічний вісник*. 2019. Вип. 5. С. 206–212.
9. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2019. 1384 с.
10. Право Європейського Союзу: нормат. матеріали / за ред. І. В. Яковюка. Харків: Право, 2019. 500 с.
11. Олійниченко В. В. Звільнення від кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) за ч.4 та ч.5 ст.212 КК України: монографія. Харків: Право, 2019. 256 с.
12. Корупційні схеми: їх кримінально-правова кваліфікація і досудове розслідування / За ред. М. І. Хавронюка. Київ: Москаленко О. М., 2019. 464 с.
13. Задоя К. П. Узагальнення проблем застосування законодавства, що встановлює відповідальність за корупційні злочини / ред. М. І. Хавронюк. Київ, 2019. URL: <https://www.slideshare.net/CentrePravo/ss-186225317>.
14. Дудоров О. О. Зловживання впливом: проблеми кваліфікації (судова практика). *Юридичний вісник України*. 2019. URL:

<https://barristers.org.ua/news/zlovzhyvannya-vplyvom-problemy-kvalifikatsiyi-sudova-praktyka/>

15. Бондаренко О. С., Кришевич О. В., Пахомов В. В. Предмет злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг: науково-практичний посібник. Суми: Сумський державний ун-т, 2019. 313 с.

11. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. <http://www.portal.rada.gov.ua> – офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
2. <http://www.president.gov.ua>. – офіційний веб-сайт Президента України.
3. <http://www.kmu.gov.ua> – офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України.
4. <http://www.mvs.gov.ua> – офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України.
5. <http://www.court.gov.ua/vscourt> – офіційний веб-портал судової влади в Україні
6. <http://www.scourt.gov.ua> – офіційний веб-сайт Верховного Суду України.
7. <http://www.sc.gov.ua> – офіційний веб-сайт Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ.
8. <http://www.gr.gov.ua> – офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури України.
9. <http://www.minjust.gov.ua> – офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України.
10. <http://www.reyestr.court.gov.ua> – веб-сайт єдиного реєстру судових рішень в Україні.
11. <http://www.nbuv.gov.ua> – веб-сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського.
12. <http://www.catalogue.nplu.org> – веб-сайт Національної парламентської бібліотеки України.